

دفترونه

صالی : ۱ و ۲

هبرانه - ماه اول ۱۹۲۶

سجی جلد

دارالفنون

ادبیات و فلسفه و تاریخ و جغرافیا و ادبیات

فلسفه ، اجتماعیات ، تاریخ ، جغرافیا ، ادبیات

ایکی آیده بر نشر اولنور

مندرجات

احمد رفیع
فائق صبری
احمد رفیع
حامد معری
علی قنار
نجیب عاصم
یوسف برجست

دیوشیرمه اصولی ، عجمی اوغلانلر
جوغرافیا توصیفلرنده ناظم اصوللر
قبریس و تونس سفرلرینه عائد رسمی وثیقلر
مختلف دورلرده آنادولونک یوللری
قره دکز ییتر فلغناک اخلاقی و لوندره قونفرانسی
علم لسان
کتابیات

استانبول - ملی مطبعه

۱۹۲۷

دیوشیرمه اصولی، عجمی او غلامان

اون ایکنجی عصر هجری اواسطنه قادار دیوشیرمه لر عثمانلی ایمپراطورلنی تاریخنده مهم بررول اوینادیلر . حتی دنیاه بیلیرکه ، دولتک اک بویوک موقعلری دیوشیرمه لر آئنده ایدی . آناتولو وبالا خره روم ایلیده اکثریتی تشکیل ایدن تورکلر ، طوپراقلرینه مربوط و بناءً علیه سپاهیله ممتاز اولدوقلری ایچین سرای خدمتلرنده قوللانیلمازلردی . دیوشیرمه لر عجمی اوغلان صفتیه ، اندرون مکتبنده ، غلطه سرای و ابراهیم پاشا سرایی ایله ادرنه و کلیبولیده ، سرای باغچهلرنده یتیشیرلر ، اندرونده اولانلری یوکسک رتبه لره ارتقا ایدرلردی . قاپو قولونی بالخاصه دیوشیرمه لر تشکیل ایدرلردی . قوچی بک دیورکه :

« ودرگاه عالی یکچریلری و طوپچیلری و سائر اوجاقلرده اولان قوللر عموم اوزره دیوشیرمه دن اولوب غیر طائفه دن اولمق ممنوع ایدی . دیوشیرمه دخی ارنوود و بوسنه و روم و بلغار و ارمنی طائفه سندن مخصوص اولوب غیر طائفه دن اولمق ممنوع ایدی . دیوشیرمه دن ابتدا قزل عبا ایله کلان عجمیانی آیین اسلامی و ترکی لسان اوکرتمک ایچون اغالری اولان کسسه لر ایکیشر فلورییه ترکستانه فروخت ایدرلردی . و استانه ده بونلر ایچون انشا اولنان سرایلره قورلردی . درت بش سنده دن صوکر ادفتریه اولان یرلردن جمع ایدوب هر بر اوجاغه خواهش و میللرینه کوره توزیع اولنوردی ویدی ییلده بریکچیری قپوسی اولوب متوفالری دکلو اون بش یکر می چوقه لی اسکی اوغلانلر قپویه حیقارلردی زیاده بر اوغلان حیقمزدی » (۱) .

دیوشیرمه لر واقعا کاملاً خریستیانلردن مرکبدی؛ فقط بومیانده بوسنه خلقی ده مسلمان اولدوقلری حالدده اولنلردن ده دیوشیرمه اصولیه یینه عجمی اوغلان آ لینیردی . بونی ده ارزو و تمنی ایدن ، کندیلریدی :

« بوسنه فتح اولندقدہ جمہ سی بردن مسلمان اولوب پادشاهم رجا ایتدیلرکہ اولادمن دوشورمه طریقہ اخذ اولنه یعنی رعایا ذمیلری اولادندن بہر سنہ بیکر نفر دوشوریلوب صنف اولنوب عجمی اوغلانی میدانندہ تربیہ بعدہ حسن الوجہ اولنلری اندرون ہایونہ وقوتلوری باغچہلرہ بستانجی باقسین اورطہلرہ یکیکچری یازیلوریدی ویکیکچریلر قشلالرندہ ساکن اولورلیدی مسلمان اولادندن اولمازیدی حتی سنتلی تولد ایدن ذمی اولادی دخی شہلولو دیو النمازیدی زیرا مسلم اولادی کار وکسب بلور، حین مضایقہدہ باباسی آناسی یانہ قچر، زحمتہ تحمل ایتمز دیو قبول اولنمازیدی اما رعایا اولادی جنکدن دونہ من، دونسہ حقندن کلنور، قچہماز دیو بویلہ قانون قلمشیدی چونکہ بوسنہلی مسلمان اولدی، اولادی آلمانک ایچون اولادلرینک دوشورلمسنی رجا ایتدیلر پادشاه دخی مسلمان بوسنہلو دوشورمه اولنسون دیو اجازت ویردی » (۱) .

حتی بومسئلہیہ دائر قانونی زمانندہ بوسنہ وهرسک وکلیس قاضیلرینہ آتیدہ کی حکم یازیلشدی : « بوسنہ وهرسک وکلیس سنجاقلری قاضیلرینہ حکم کہ تحت قضا کوزدن شمیدیہ دکین عجمی اوغلانی ایچون النوکلان اوغلانلرک اکثری سنتلو اولمغلہ سنتلو اولانلری دخی النو کلش ایکن حالیا عجمی اوغلانی جمعنہ واران یاا باشنہ سنتلو اوغلان المغلہ مانع اولدوغکمز اعلام اولنماغین بیوردوم ... واریجق شویلہ کہ سنتلو اولان اوغلانلر قدیمدن اول یرلواولوب مجرد عجمی اوغلان اولمق ایچون صکرہدن وارمش میدرلر ویاخود عجمی اوغلانی آلمانق ایچون سنت اولنش اولمیہ انوک کی سنتلو اولانلری آلمق مراد ایدندکدہ مانع اولمیوب الدرہسن اما بوبہانہ ایلہ تزویر وتلبیس ایلہ خارجدن واران سنتلو اوغلان یازلمقدن حذر اولنوب شمیدیہ دکین النوکلدوکی اوزرہ قدیمی یرلو اولان سنتلو اوغلانلردن یرارلرین جمع ادرہسن (محضرہ ورلدی دیواندہ فی ۱۳ صفر ۹۷۲) (۲) .

دیوشیرمه اصولنک تأسسی برنجی مراد زمانندہ در .

« برکون جندرلو قرہخلیلہ کم قاضی عسکر ایدی اکا ایتدی سن نیچون بونجہ بککمالی ضایع ایدرسین ددی قاضی عسکر اولان قرہخلیل ایدر ضایع اولاجق نہمال وارددر سن دیوور ددی قرہرستم ایتدی اشبو اسیرلرکیم غازیلر غزادن کتورر تیکری بویروغیلہ بشدہ یری پادشاہکدر نیچون سن آنی المزسین ددی پس قاضی عسکر دخی بو قضیہ سلطان

(۱) شمعدانی زاده، مرئی التواریخ، (یازمہ)، کتبخانہ عمومی

(۲) خزینہ اوراق، احکام دفتری، نومرو ۵

مراده عرض ایتدیلر اندن سلطان مراد چونکم تکرری بویروغیدر الک ددی واردیلر قره رستمی اوقدیلر ایتدیلر مولانا تکرری بویروغنده نه ایسه انی ایت ددیلر قره رستم واردی کلیبولیده اوتوردی هر اسیردن یکرری بش اچه الدی کلیبولیده و غیریرده اسیردن باج المق بو احداث برجندلو قره خلیلدن وقره رستمندن قالدی اندن اورنوس بکه دخی اصمردیلر کم اقدن چیقان اسیردن بشده برین الهلروهم ایله ایتدیلر الدقلری اوغلنلری کتوروب سلطان مراده عرض ایدرلردی اندن بو اوغلنلری اناطولیده تورکلره ویرلردی تورکلر دخی بو اوغلنلره چفت سوردردیلردی تا تورکجه اوکره تنجه قوللنورلردی اندن صکره سلطان مراده کتوروب یکیچری ایلدیلر و هم ادنی یکیچری قودیلر یکیچری اول وقتدن برو قالدی « (۱) » .

خریستیان چوجقلرک دیوشیرمه صورتیه نه طرزده طوپلانقلرینه دائر ، الک اسکی دورلرده تورکیهده یاشامش و اثرلر تألیف ایتمش اولان ذواتده بعض معلومات ویرمشلردر . مثلاً بوسبهک دیورکه : « پادشاه هر سنه ولایته مأمورلر کوندره رک اورالرده ساکن اولان خریستیان چوجوقلرک اوچ ویا درتده برینی آلدیر » . ريقوده شو مطالعهده بولونیور : « بونلر علی العموم اون اون ایکی یاشنده ابونارینک قوجاغندن آلنان خریستیان چوجوقلریدر » (۲) .

بوسبهک اثرینی قانونی ، ريقوده محمد رابع زماننده یازمشلردر . فقط مراد رابع زماننده عجمی اوغلانلرک نه صورتله دیوشیریلدیکنه دائر بر وثیقه ، دیوشیرمه اصلنک تفرعاتنه دائر الک دوغرو واک قیمتدار معلوماتی محتویدر . بو وثیقهدن آکلاشیلدیغنه کوره روم ایلیده دیوشیرمه لرک آلیندقلری یلر شو سانجاقلردی : اسکوب ، اشتیب ، کوستندیل ، پرزرین ، کورج ، صماقو ، پره پول ، طاشلیجه ، ارکلو قصری ، یانیه ، پرلپه ، اسکندریه ، اوخری ، ایپک ، دوقه کین ، قیرچوه ، فوچه ، نوه سین ، نوه پرسپه ، مناستر ، موستار ، اینموچقه ، ایزورنیک ، بکوردلن کولیکسریه ، خوریشته ، بهالشته ، آچه قلعه الخ ...

(۱) تواریح آل عثمان ، انجمن نسخه سی ، یازمه - طاشق پاشا زاده ، ص ۴۵ ، کذا (اوروج بک تاریخی) ندهده عینی مطالعه موجوددر : « واردلر اوغلان دیوشیردلر کتورب اناطولیده ترک قومنه اولشدردلر جفت سوردردلر و خدمتلندلر و هم ترکجه اوکرتدلر اوچ ییل درت ییل اولدقدن صکره کتورب قپوده یکیچری اتدلر » (اوروج بک تاریخی ، ص ۲۲) .
(۲) ريقو ، عثمانلی ایمپراطورلغنک تاریخی ، ص ۷۵

عجمی اوغلانلرک نه صورتله طوپلانديغی آتیده کی وثیقه دن کمال وضوح ایله آکلاشیلیر :

« قدیم الایامدن ممالک محروسه پادشاهیده واقع اولان رعایان یکچیچریلک ایچون اوغلان آلتیق قانون قدیم اولوب کیر و قدیمدن اولیکلدوکی اوزره یکچیچری اولیق ایچون اوغلان جمع اولیق فرمان اولمغین تحت حکومتکیزده واقع رعایانک یکچیچریلکه لایق یرار اوغلانلردن انتخاب ایدوب و جمع ایلوب آستانه سعادت آشیانه ارسال وایصال ایلک ایچون اوجاغک امکدار واختیار آغالرندن اولوب طورناچی باشی اولان فخرالامثل والاعیان ... زید مجده نصب وتعیین اولنوب اشبو ورقه مودت برله عز و حضورلری صوبنه ارسال اولندی لدی الوصول هر قاضیلقدده واقع اولان ایل و کوی وقصبات و قراده و بلادده و خاصلرده و اوقاف وزعامتده و تیمارلرده و چفتلکلرده واقع اولان رعایانک جمله سنه محکم تنبیه و تأکید ایده هر قدر اوغللری واریسه هیچ بر فرد قلمیوب بابالری ایله جمع ایدوب اغای مومی الیهک یاننه کتوروب و اغای مشارالیه دخی بالذات نظر ایدوب متعدد اوغللری اولنلرک ایچندن سنده اون بش یاشنده ویکرمی یاشنه واریجه بر یرارین و غایتله ایوسین انتخاب ایدوب یکچیچریلک ایچون الوب دفترینه یازوب دخی حفظ ایلیه و رعایانک متعدد اوغلی اولنلردن بر غایتله یرارین و ایوسین الوب باقیسن باباسنه ویره ویرار اوغلانی دفتره قید ایتدکن صکره تبدیل ایلیه و هر اوغلانکه النوب کندی ادین و باباسی و اناسی و کوی و سپاهیسی ادلرین و اوغلانک حلیه و اوصاف و علایمن عینی ایله یازوب دفتر ایلوب و بو وجهله دفتره قید ایتدکن صکره غیبت ایده جک اولورسه کیم ایدوکی و قنده ایدوکی دفتره مراجعت اولنوب معلوم اولندقدن صکره کیر و اله کتوریله وانک کی اوغلان جمع اولندیغی اثناده خارجدن اوغلان قاتلمیوب یرلوزعیت اوغللرندن جمع ایدوب حلیه و تبلیسدن احتیاط ایلیه لر و یکچیچری اوغلانی یوز و یوز الی نفر مقداری جمع اولندیغی کی معتمد علیه ادم قوشوب آستانه سعادت و طوغری یکچیچری اوجاغنه کوندریلوب یولده و منزللرده محکم حفظ اولنه که بریسی غیبت ایتسی احتمالی اولیه و هر سوری یه ایکی دفتر یازوب برین کندو حفظ ایدوب و برین سورو ایله کوندردوکی ادمه و یروب قپوده سوری دفتر ایله کتوروب تسلیم ایلوب و بعده ایکی دفتر بربریه مقابله اولنوب جمع اولنان اوغلانک بریسی تبدیل وتغیر اولیق محال اولنه و اوغلان قوشوب کوندردوکی ادمه محکم تنبیه و تأکید ایلیه که اوغلانلری طوغری یولدن کتوروب و کزدرمیوب و کسه دن براچه و بر حبه المیوب و قوناقلری شاشوردوب برکویه قونمشلر ایکن تکرار قونمیه لرکه کوی خلقی یکچیچری

اوغلاننه اتمک ویرمکدن واولرینه الوب حفظ ایتمکدن مضایقه کلیه واول ولایتک قاضی لری و سو باشیلری وویوده و اوقاف متولیلری تیمارلری وزعما وعمال یکیچری اوغلانی جمع خصوصیچون بروجها قارشمیوب و قطعاً مداخله و معارضه ایلیموب اغای مومی الیهک طلبیه محل و مناسب کوردونی اوزرد عمل ایدلر غیری خصوصه دخل ایلهلر زیرا بوبابده واقع اولان امور بوکه مفوضدر محکم مقید اولوب بریسی دخل ایلیموب هیچ بر فردک اوغللریخ اوندل الیقومیوب و کز لیموب و قاچر لیموب بروجها تلبیسدن احتراز ایدلر و هر کیمک تیمار وزعامتنده ویاخود اوندل و کوینده و چفتلککنده براوغلان کیزلیوب مومی الیه کوسترمه مش و قاچیر مش ویاخود حیلل ایدوب خارجدن اوغلان قاتمش ویا اهل و مساهله ایلش اوله هر کیم ایسه قطعاً مجال ویرلیوب سیاست پادشاهی ایله حقلرندن کلنوبلش اولهلر بوبابده مومی الیهک شکرو شکایتی مسموع و مؤثر در اکا کوره تقید ایدوب احتراز اوزره اولالر ویکیچری اوغلانی الندقده ولایت قاضیسی وویوده لری و سوباشیلری وایش ارلری و بعض کمنهلر برر وایکیشر کوی حمایت ایدوب و اوغلان الدر میوب و دیلک ایدوب آلی نورلریمش اول مقوله یه رضای هایون پادشاهی یوقدر کویلردن کمنه نك رجا و التماسیله اوغلان الیقو میوب جمع وارسال ایدلر بعده تجسس و تفحص اولندقده اوغلان التنادوغی بلنور ایسه عذریکنز مقبول اولمیوب عقاب پادشاهی ایله معاقب اولمکنز مقرر در و بعض کویلر معدنجی و اوقاف رعایاسی یوز عوارض دیوانیه و تکالیف عرفیه و اوغلان التامق ایچون الیزده معاف نامه مز وارد در دیوامر ابراز ایدر لر ایسه اول مقوله امرلری اللرندن الوب کیسه لیوب استانه سعاده کوندروب برینه حمایت اولنمیوب یکیچری اوغلانن فرمان اولندوغی اوزره جمع ایدوب برینه مخالفت ایتدر میه سن و سنکه اغای مشار الیه سن بوبابده تقید و اهتمام اوزره اولوب جاده حقدن عدول ایلیموب کمنه دن بر حبه المیوب کمال استقامت اوزره اولوب اتمام خدمت پادشاهیده مجد و ساعی اوله سنز باقی همیشه علم و فضیلت در سجاده شریعت دائم باد تحریراً فی اواخر شهر محرم الحرام سنه ۱۰۳۱ ه .

مع مافیه، ایجابنده بعض یرلر موقتاً اولسون عجمی اوغلان ویرمکدن عفو اولونوردی . ۹۸۱ ده موره سنجاغنده کی رعایا (ناوارین) قلعه سنک بناسیله مشغول اولدوقلری ایچین کندیلرندن اوسنه عجمی اوغلان آلتنامشدی :

« موره سنجاغنده عجمی اوغلانلر جمعنه واران یا یا باشی یه حکم که حالا لواء مزبور رعایاسی اناوارین لیانی قلعه سنک بناسی خدمتنده اولماغن بوسنه لواء مزبور دن عجمی اوغلانی

جمع اولنماقدن فراغت اولنمشدر بیوردومکه وصول بولدقده لواء مزبوردن بوسنه عجمی اوغلانی جمعندن فراغت ایلیه سنکه رعایا قلعه مزبوره بناسنک خدمتنده اولوب اتمامه ایرشدورلر امر شریفه مغایر تکلیف اتمکدن حذر ایلیه فی ٦ ذی الحجه ٩٨١ .

بوندن باشقه ، استانبول جوارنده کی کویلردن عجمی اوغلان آلینمایان برلر ، قارتال ایله قاضی کویدی . قارتال خلقی اصطبل عامریه عائد اسکدار چایرلرینی ییچرلر ، چایرلره باقارلر ، آت یدرلر ، بروسه دن وسایر یرلردن کلن اموالی محافظه ایدرلر ، ایجاب ایتدکجه قلاووز وظیفه سی ده کورورلردی . بوسیدن ، ٩٤٥ سنه سندن ٩٨١ سنه سنه قادار قارتال دن عجمی اوغلان آلیمازدی . ٩٨٦ ده قارتال دن ده عجمی اوغلان آلینمق ایسته نیلدی . رعایا قاضی کویی مثال کوستره رک معافیت طلبنده بولوندیلر . بومسئله یه دائر اسکدار قاضیسنه آتیده کی حکم یازیلدی :

« اسکدار قاضیسنه حکم که مکتوب کوندروب قضاء مزبوره تابع قارتال نام قریه خلقی مجلس شرعه کلوب قریه مزبوره اهالیسی قاضی کویی نام قریه خلقی ایله اصطبل عامره مهمما تیچون اسکدار چایرلرین ییچوب وبقوب وسکا توجه اولندقجه آت یدوب و بروسه دن وغیری یردن کلان میری آتلی کتورنجه بکلیوب ویدوب وطشره دن کلان خزینہ یی حفظ و حراست ایدوب مناوبه ایله بکلیوب لازم اولدقجه قولاغوز اولدوغمزدن ماعدا قریه مز عظیم یول اوزرنده واقع اولوب ممرناس اولمغله قاضی کویندن عجمی اوغلانی آلمانادوغی کی بزدن دخی آلتیوب طقوزیوز قرق بش سنه سندن سکسان برسنه سنه کلنجه معاف اولمش ایدوکی سکسان برسنه سنه بر اوغلانمز آلتوب مع هذا بزوم خدمتمز یول اوزری اولمغله قاضی کویی خلقندن غیردر آندن آلمانادوغی کی خدمتلی مقابله سنده کندولردن دخی آلماناق ایچون معاف اولمقله رجا اتدکلرن وفی الحقیقه ممر اولمغله خدمتلی قاضی کوی خلقندن زیاده ایدوکی محققدر دیو عرض اتدوکل اجلدن بیوردوم که واردوقده قریه قرتال خلقندن خدمتلی مقابله سنده شمديه دکن عجمی اوغلانی النو کلش ایسه کیرو آلتیوب مأمور اولدقلی خدمتلین ادا اتدوره سن (ارباب تیماردن علی یه ویرلدی) فی ٢٤ را ٩٨٦ . »

عجمی اوغلانلر اندرون ، غلطه سرای ، ابراهیم پاشا عجمی اوغلانلر مکتبلرنده تحصیل ایتدکلی کی اکثریا آتیده کی خدمتله ده قوللانیلیرلردی :

مطبخ عامریه مخصوص قویونلره عجمی اوغلانلر نظارت ایدرلر ، بر آقچه علوفه ایله ایجابنده قصاب شا کردی یازیلیرلردی :

« یکیچری آغاسنه حکم که مطبخ عامره اغنامه خدمت ایدن عجمی اوغلانلردن بر اچقه علوفه سی اولان حسین لادیق مطبخ مذکوره قصابلرینه شا کرد اولق بیوریلوب و سبزه جیلر خدمتلرنده عجمی اوغلانلردن بر اچقه علوفه سی اولان علی درامه مطبخ عامره سبزه جیلرینه الحاق اولنق بیوریلوب بیوردوم که حکم شریفم واریجق سنداخی مذکورلری خدمتده اولوجهله اشارت اتدوره سن فی ۳ رجب ۹۶۷ » (۱) .

کذا ، قانونی زمانده ، قرق چشمه صولری کتیریه جکی زمان ، یول خدمتده عجمی اوغلانلر قوللانیلمش ، خدمتلری بیتنجه ، جمله سی قاپویه حیقاریلشدی :

« یکیچری آغاسنه حکم که محروسه استانبوله کلان صو یولنده خدمت ایدن عجمی اوغلانلردن یکریمی اوچ نفر اوغلانی قپویه چقمق امر ایدوب اسملری دفتر اولنوب سکا کوندردلی بیوردوم که وصول بولدقده مذکورلری امر شریفم موجبنه قانونلری اوزره قپویه چقره سن فی ۱۰ محرم ۹۶۸ » .

سرای و جامع انشا آتنده ده اکثریا عجمی اوغلانلر قوللانیلیدی . حتی قانونی زمانده خاصکی سلطان جامعی انشا اولوندوغی صیراده عجمی اوغلانلرک فوق العاده خدمتلری سبق ایتیش اولدوغی جهتله « مومی الیهمانک رجاسنه مبنی مرحوم سلطان سایمان خان زمانده آیده بش اچقه پاپوش آچقه سی ویرملک فرمان اولمش آلآن جاریدر ایکی بیک یدیوز اوتوز ایکی نفرینه ویرلور » (۲) .

کذا ادرنه سراینک انشا آتنده ، عجمی اوغلانلردن حامللق ایدنلرده ایکیشر آچقه ایله استخدام ایدلمشردی :

« ادرنه خاصه خرجنه حکم که حالیا محمی مزبورده واقع اولان سرای عامرمدنه بنایه متعلق بعض خدمت استخدام اولنمغیچون ارسال اولنان عجمی اوغلانلری قوللروم عادت قدیمه اوزره برر اچقه ایچنده حامللق ایدر وار ایسه انلره ایکیشر اچقه نفقه ویرلوکلمکین بیوردوم که واریجق ذکر اولنان بنا ایچون کوندریلان عجمی اوغلانلری طایفه سنک ایچنده حامللق اشلیانلره عادت قانون اوزره اکی شر اچقه و ماعداسنه کونده برر اچقه یمکک تعیین ایدوب ووروب دخی دفترکه اشارت ایلیمه سن فی ۳ ذی الحجه ۹۷۵ » .

(۱) خزینة اوراق ، احکام دفتری ، نومرو ۳

(۲) عین علی افندی رساله سی ، ص ۸۶

ادر نه ده سلطان سلیم جامعنک دمیر ایشلرینی عجمی اوغلانلر کورمشلر ، ایچلر نه خدمتلرینی اتمام ایدنلر معمار سنانک انهاسی اوزرینه قاپییه چیقارلمشلردی :

« یکیچری آغاسنه حکم که خاصه معمارلرم باشی سنان مکتوب کوندروب ادر نه ده بنا اولنان جامع شریفده دمورجیلک اشلیان عجمی اوغلانلردن یدی نفر اوغلانلر ایچون پنجره دمورلرین اشلیوب اتمام خدمت ایشلردر دیو قپویه چیقارلمق رجا اتمکین اسملری تذکره اولنوب حکم ارسال اولنمشدر . بیوردوم که واردوقده ارسال اولنان تذکره ده مقید اولان یدی نفر عجمی اوغلانلری قانونلری اوزره قپویه چیقاروب دفتره قید ادره سن (محضره ویرلدی) فی ۲۶ را . »

بو خدمتلردن ماعدا اسراج شاگردلکلر نه ، سرای عامره ایچین چالیشان خاصه کیمیلر نه ، خاصه فروغدر نه ، سیمیدجیلر ده چاتالجه باغچهلر نه ، انبارلر ده ، حصیرجیلر ده ، سبزه جیلر ده ، یوغورتجیلر ده ، ماندرملر ده و سائر او جاقلر ده ده عجمی اوغلانلر استخدام ایدیلردی . مکتبلر ده تعمیرات اولدوغی زمان ، عجمی اوغلانلرک مثلاً ابراهیم پاشا سرایندن موقتاً غلطه سراینه نقل اولوندوقلری ده واقع اولوردی . ۹۷۵ ده آت میدانده کی سرایک مطبخی تعمیر ایدیله جکی زمان ، آت میدانی سراینده کی عجمی اوغلانلر موقتاً غلطه سراینه نقل ایدلمشدی :

« معمار باشنه حکم که آت میدانی سراینده اولان اوغلنلرین غلطه سراینه نقل اولنمق فرمان اولنوب اگر صغشایوب اوده یا پلق لازم اولور سه یا پلوب نقل اولنلر دیوامرم اولمشیدی . بیوردوم که وصول بولدقده امر شریفم اوزره غلطه سراینه نقل اولندیمی نیجه اولدی یازوب معجلا بلدره سن فی ۱۷ شعبان ۹۷۵ . »

« غلطه سرای آغاسنه حکم که بوندن اقدام حکم شریفم کوندریلوب آت میدانده اولان سرایک مطبخی تعمیره محتاج اولوب انده اولان اوغلانلری غلطه سراینه نقل ایدوب مضایقه لازم کلور ایسه بر اوده یا پوب نه وجهله تدارک اولدوغن بلدره سن دیوامرم اولوب حالا مشارالیه مکتوب کوندروب اوغلانلری غلطه سراینه نقل ادرمک اوزره اولوب اما قیش زمانی اولمغله اوده بناسنه هنوز مباشرت اولنمادوغن بلدرمکین مزبور سرایک خرابه مشرف اولان مطبخن معجلاً تعمیر و ترمیم ایدوب داخی غلطه سراینه نقل اولنان اوغلانلری ینه یرلرینه نقل ایدیه سن دیو فرمان اولنمشدر بیوردوم که سنداخی انده اولان

عجمی اوغلانلری ایله اوزرینه دوروب ات میداننده اولان خراب مطبخ تعمیر و ترمیم اولنق باینده کرکی کی معاونت ایلوب اتمامه ایرشدکده غلطه سراینه نقل اولنان اوغلانلری اسلوب سابق اوزره خواجه لرله قدیمی یرلرینه نقل ایله سن (اولاشدیرمق ایچون کاتبه ویرلدی) فی ۲۶ شعبان ۹۷۵ .

عجمی اوغلانلر، سرای ، بوستان ، فرون و سائر خدمتلرده قوللانیدقلری کی ، بونلردن اکابر حمایتنده اولانلری ده واردی . ۹۹۳ ده بونلرک مقدارینی آ کلامق ایچین آتیده کی حکم یازیلشدی :

« یکچیچری آغاسنه حکم که حالا عجمی اوغلانلردن اکابر حمایتنده نه مقدار عجمی اوغلانلری واردر تمام تتبع و تجسس ایدوب دقت ایلوب درگاه معلامه کوندرلماسن امر ایدوب بیوردوم که وصول بولدقده تأخیر و توقف ایتیموب اکابر حمایتنده نه مقدار عجمی اوغلانلری واردر امرم موجبنه تمام تتبع و تجسس ایدوب دفتر ایلوب درگاه معلامه کوندره سن (باخط هایون محضره ویرلدی) فی ۱۵ رجب ۹۹۳ .

عجمی اوغلانلرک موجودی احمد اول زماننده ۹۴۰۶ نفر ، یومیه لری سنه ده ۴۸۶۸۸ آقچه ایدی (۱) . خدمتده اولانلرینه اوچ آیده عادت زرپول دییه انعام ویریلردی که ، بونی علوفه لرله برابر آلیرلردی . مراد رابع زماننده « جماعت غلمان عجمیان در استانبول وادرنه وکلیولی وحدایق خاصه » مجموعی ایسه ۷۴۹۵ نفردی (۱) . عجمی اوغلانلر اکثریا رنجبرلرک ایشلرینه قاریشیرلر ، کیلردن زورله ذخیره آلارق فضله فیئاته ساتارلردی . بوکا مانع اولق ایچین آتیده کی حکم یازیلشدی :

« ادرنه وردوسجق وچورلی وویزه و حیره بولی قاضیلرینه حکم که حال تحت قضا کوزده ساکن اولان صولاق ویکچیچری و عجمی اوغلانلری شرت و شقا اوزره اولوب فقرایه ظلم و تعدیدن خالی اولدوقلرندن ماعدا رنجبر طایفه سنک دخی بیع و شرالرینه دخل ایدوب ونیجه یرلرده انبارلر پیدا ایتمکه استانبول ذخیره سنه کاجک ذخیره یی داخی فضولی کلوب الوب نرخ روزیدن زیاده کندولری بیع ایدوب استانبول ذخیره سنه و سایر ذخایرک

(۱) عین علی افندی رساله سی ، ص ۹۱ .

(۲) قوچی بک رساله سی ، ص ۷ - ۱۰۳۲ سنه سنده عجمی اوغلانلرک مجموعی ۱۵۳۲۴

نفردی . یالکز لند (شوال ، ذی القعدة ، ذی الحجه) مواجیلری ۵۰۴۱۴۸۵ آقچه یه بالغ اولوردی . بوکا ۲۴۴۵۰ آقچه ده عادت زرپول علاوه ایتک لازمدی .

کلسنه مانع اولوب وبوندن غیری بعض لوند طایفه سی یکچیجری وعجمی اوغلانی شکله کوروب بورمه دستار صارنوب ویغمورلق کیمکه انلر داخی فقرایه ظلم وتعدی ایلدوکاری اعلام اولنغین سده سعادتمده یکچیجریلم اغاسی مکتوبی ایله یکچیجری چاوشلرندن محمد چاوش زیدقدردر ارسال اولنشددر بیوردوم که ... واردوقده بوبابده هر بریکوز کال مرتبه مقید اولوب انوک کی اعلام اولندوغی اوزره تحت قضا کوزده متمکن اولان اکر صولاق واکر یکچیجری وعجمی اوغلانی در محکم تنبیه وتأکید ایلیه سن که من بعد فقرایه دخل وتعدی ورنجبر طایفه سنک بیع وشراسنه مانع اولیهلر شویله که منع اولیوب عناد ایدرلر ایسه اسم و رسملری ایله مفصل ومشروح یازوب عرض ایلیه سنکه دیرلکاری النوب کندولرین محکم حقلرندن کلنه وصحیح یکچیجری طایفه سندن اولیوب یکچیجری شکله یوریان لوند اشقیاسنه داخی محکم تنبیه وتأکید ایلیه سنکه من بعد بورمه ادستار صارنوب ویغمورلق ایله یکچیجری شکله کر میوب مشارالیه ویردوکی مکتوب موجبنه عمل ایدوب اهالی ولایتی رنجیده ورمیده ایتدرمیه سن ایام سعادتمده هر بری فراغ بال ایله کار وکسبلرینه اشتغاله اولالر غره ذی القعدة ۹۹۶ هـ

بعضاً دیوشیرمه اصولیه آلینوب استانبوله کتیریلن عجمی اوغلانلری اولا مسلمان اولورلر، بعده مملکتلرینه قاچارق اسکی دینلرینه کیررلردی . قانونی زماننده ، سپس وقیصریه دن طویلانان عجمی اوغلانلری بو صورتله حرکت ایتدیلر . جمله سنک توقیف ایدیلوب اسملرینی حاوی دفترله استانبوله کوندرملرلی امر ایدیلدی :

« سپس بکنه وقاضیسنه حکم که سنکه قاضیسن مکتوب کوندروب سابقا عجمی اوغلانی جمعنه کلان داوود نام یا یا باشی مکه نام قریه دنیدی نفر اوغلان الوب آغایه کتوروب تلقین ایتدکنصکره استانبوله ایلتوب لباسلرین دکشدروب مذکورلرؤ اقربالرندن بعض ذمیر ذکر اولنان اوغلنلری اوغورلیوب ینه قریه مزبوریه کتوروب کلیسایه قویوب این باطلاری اوزره تلقین ایدر دیو بلدرمش سن بیوردوم که حکم شریف واردقده کورده سن قضیه عرض اولندوغی اوزره ایسه که ثابت اولا مذکورون اوغلنلری وایاردن کفره بی اله کتوروب جمله سن درکاه معلومه کوندره سن غیبت ایتدرمکن حذر ایلیه سن شویله بله سن (محضرك كاتبنه ورلدى) فى ۲۶ جمادى الاول ۹۷۲ هـ »

« قیصریه بکنه وقاضیسنه حکم که بوندن آقدم امر شریفله تحت حکومتکزده جمع

اولنان اوغلانلر اسانه سعادتمه کلوب مسلمان اولدوقلرندنصکره بعضی قاجوب کیرو یرلرینه واروب مرتد اولدوقلری استماع اولندی بیوردوم که حکم شریفم واریجق بو خصوصی حقیقه تفتیش وتفحص ایدوب کوره سن فی الواقع انوک کبی امر شریفمله النان عجمی اوغلانلردن قاجوب مرتد اولنلر قاج نفر ایسه اسملری و رسملریله یازوب دفتر ایدوب وگندولرین قید و بند ایله یرار ادملره قوشوب سده سعادتمه کوندره سن اما کوندردوکک ادملره اوکات تنبیه ایلیه سنکه یولده وایزده غفلت ایله غیبت اترمکدن حذر ایلیه لر شویله بله سن (محضرك كاتبنه ورلدی) فی ۲۴ جمادی الاول ۹۷۲ « (۱) .

عجمی اوغلانلرک چاوشلری و بولوک باشیلری و اختیارلری قانون اوزره قپویه و یکیچریلکه چیقاریلرلر ، خدمتلرنده تکاسل ایدنلر بولوک الحاق اولونورلردی .

بونلردن یانغینلرده فدا کارلق کوستره نلره اوچ یوز آقچه یه قادار احسان ویریلردی . بعضی عجمی اوغلانلره قانونلردن بشریک، زیاده زعامت و هر برینه ده آیریجه اوتوزر آقچه بخش اولونوردی .

اکثریا ، احتیاجه کوره ده ، عجمی اوغلانی طوپلانیردی . مثلاً صوقوللونک صدارتی هنکامنده بنا اولنان کمیلرده استخدام ایدیله جک عجمی اوغلانلرک طوپلانماسی ایچین آتیده کی حکم یازیلشدی :

« یکیچری اغاسنه حکم که حالیا بنا اولنان درت پاره خاصه کمی به اوچیوز نفر عجمی اوغلان لازم اولمقله تورک اوزرنده اولان علوفه سز اوغلانلردن اوچیوز نفر اوغلان یازلوب ویرلمه سن امر ایدوب بیوردوم که امرم اوزره تورک اوزرنده اولان اوغلانلرک اسکی لرندن ویرارلرندن اوچیوز نفر عجمی اوغلان علوفیه یازوب دخی ذکر اولنان کمیلره توزیع ایلیه سن (محضره ویرلدی) ۵ ربیع الاخر ۹۷۶ « .

خاص آخیرلرده کی سراج شا کردلری ده عجمی اوغلانلردن انتخاب اولونوردی . بونلردن ای ایش کوره مینلر بولوک چیقاریلیر، یرلرینه یگیدن عجمی اوغلان کونده ریلیردی : « امر اخور آغایه حکم که تذکره کوندروب متوفی وزرا قوللرندن سراج شا کردلری اولنلری یرار یکتلر اولوب شا کردلک خدمتن ایده میوب یوز نفری بولوک چیقوب قرق نفر عجمی اوغلانی ویرلمک اعلام اددوکک اجلدن عرض اددوکک اوزره سراج شا کرلرندن

یتیش نفرک قرق نفری بلوکه و اوتوز نفری تیماره چقمق امر ایدوب بیوردوم که وصول بولدقه انوک کبی پاشا قوللرندن یرارلرندن بلوکه امر اولنان قرق نفرک اوتوز نفرین بیوک اخوردن اون نفرین کوچک اخوردن و تیماره امر اولنان اوتوز نفرک دخی یکرمی نفرین بیوک اخوردن اون نفرک کوچک اخوردن تذکره ایدوب کوندره سنکه دفتره قید اولوب تذکره لری و حکملری ویریله و عجمی اوغلانلرندن دخی سراج شا کردلکی ایچون قرق نفر اوغلان الوب اوتوز نفرین بیوک اخوره اون نفرین کوچک اخوره سراج شا کر- دی ایلیه سن (بو صورت مقبول اولیوب بوندن یوقارو یازیلان صورت ینه مقرر اولوب یازلمشدر) فی ۱۰ شعبان ۹۷۳ ،

بوندن باشقه ، فروئلرده و خاصه باغچه لرنده کی عجمی اوغلانلر قپویه چیقارلدقلری زمان ، اولنلرک یرینه تورک اوزرنده اولان عجمی اوغلانلر علوفیه یازیلار ق کوندریلیدی :

« یکچیری آغاسنه حکم که بودفعه امر شریفم اوزره دارالسعادة عتیقه و ات میدانی و غلطه سراینده خدمت ایدن بالتاجی اوغلنلرندن و خاصه فروئلرده و سمیتجیلرده و چتالجه باغچه لرنده و ماندره لرده و کیلرده و سایر اوجاقلرده اولان عجمی اوغلانلردن قپویه چیقاریلان اوغلانلرک یرلرینه خدمت ایچون عجمی اوغلانی لازم اولمغین تورک اوزرنده خدمت ایدن اوغلانلردن ذکر اولنان سرایلردن و اوجاقلردن کفایت مقداری اوغلان علوفیه یازلق امر ایدوب بیوردوم که وصول بولدقه ذکر اولنان سرایلردن و غیریدن قپویه یازوب توزیع ایلیه سن (یکچیریلر محضرنه ویرلدی) فی ۷ ن ۹۷۵ ، (۱) .

کذا ، ادرنده کی خاصه باغچه لرله سرایه اودون کتیرن خاصه کیلرده کی عجمی اوغلان نقصاتی دولدور مق ایچین یکیدن اوغلان دیوشیرمه یه لزوم کورولمش ، یکچیری آغاسنه آتیده کی حکملر یازیلشدی :

« درگاه معلام یکچیریلری آغاسنه حکم که ادرنه بوستانچی باشیسی اولان حضر مکتوب کوندروب محمیة ادرنده واقع اولان بش قطعه خاصه باغچه لرده استخدا اولنان اوغلنلر طقوز یوز سکسان محرم و صفر مواجبنده درتیوز درت نفر اوغلان موجود اولوب شمدی یه دکن متوفی و کرینخنه و قپویه اخراج اولانلر ایله حالا یوز اون سکز نفر اوغلان ا کسوک اولوب باغچه خدمتی زمانی کلوب ایچلرنده جاری اولان صولار داخی هر سینه

طغیان اتمکله باغچهلر نجه زمان صو ایچنده یاتوب اوغلان آز اولمغله باغچهلر خدمتته قادر اولمیوب نقصان اوزره اوزره اولان یوز اون سکرز نفر تکمیل اولنق رجاسنه عرض ایتمکین بیوردوم که واردوقده محمیة مزبورده واقع اولان خاصه باغچهلرم مهمی ایچون قدیمدن اولیکلدوکی محلینده قانون اوزره یوز اون سکرز نفر اوغلان یازوب نقصانلرین تکمیل ایلیوب ارسال ایلیه سنکه واروب خدمتلرنده اولالر ۲۵ ص ۹۸۷ « .

« یکیچری آغاسنه حکم که حالا خاصه آودون کتورن کمی خدمتنده اولان علوفه لی عجمی اوغلانلرندن بیک اکیوز الی اکی اوغلانک یرلری محلول اولمغله اودون کیلرک نیچه سی بوش قالوب یرلرینه عجمی اوغلانی یازلق لازم ایدوکن اعلام ایلدوکن اجلدن یدیوز اوغلان یازلق امر ایدوب بیوردوم که وصول بولدقده ترک اوزرنده اولان عجمی اوغلانلرینک اسکی وتوانا خدمته قدرلرندن امرم موجب نیچه یدیوز مقداری اوغلانی اولیکلان عادت وقانون اوزره علوفه یه یازوب بوش اولان اودون کیلرینه توزیع ایلیوب استخدام اتدروب یازیلان اوغلانلرک دفترلرینک بر صورتن مقابله یه کوندره سن ۲۶ جمادی الاخر ۹۹۱ « (۱) .

عجمی اوغلانلرک لزومنده دیوشیریلرلی بو صورتله جریان ایله دیکی کبی ، قاپی یه چیقمالری ده مهم بر مسئله ایدی . مثلاً خاصه فرونلرده چالیشان عجمی اوغلانلرک صنعتلرنده ماهر اولانلری اوچ ییلده بریوللریله قاپی یه چیقارلردی . بو اصوله رعایت ایدلمه دیکی تقدیرده ، اکثریسی فرصت بولور بولماز قاچارلردی . بعضاً عجمی اوغلانلرک « اکابر رجاسیله » مغایر اصول قاپی یه چیققلری ده واقع اولوردی . بومسئله لر دأر یازیلان حکم بروجه آتیدر : « کیلارجی باشنه حکم که رکاب هایونمه رقعه صونلوب خاصه فرون واورته فدوله وسمتدجیلر خدمتته امر ایله عجمی اوغلانلری النوب بش اون ییل تربیه اولنوب صنعتی کماله ایرشمش ایکن قدیمدن رعایت اولندقلری اوزره رعایت اولنمیوب و یوللریله قیوجیلغله چقمالری میسر اولمیوب هربری فرصت دوشوردکجه فرار ایدوب کارخانه لرده خدمتکاره کلی مضایقه اولور دیو انک کبی فرار ایدوب اخر بلوکلره الحاق اولنلرک کیلارجی باشیلرندن اللرنده تذکره سی اولما نیچه الحاق اولنمیوب و کندیلره اخر بلوکلده درلک اولمیوب ذکر اولنان کارخانه لردن اوچ ییلده بردفعه اکیشر نفر کسنه یوللریله قیوجی اولق ایچون امر شریف رجا اولندیغی اجلدن بیوردوم که وصول بولدقده من بعد وجه مشروح اوزره عمل اولنوب

سنداخی کرکی کبی مقید اولوب خدمتنده مهارتی اولنلره اوچ ییلده بردفعه یوللریله چیقماق ایچون تذکره ایدوب عرض ایدمه سنکه قدیمدن اولیکلدوی اوزره اجرا اولنه . فی ۱۱ شعبان ۹۹۱ .

قاپییه چیقماق مسئلهسی یوزندن عجمی اوغلانلرک بعضاً عصیان ایتدکاری ده واقع اولوردی . نته کیم محمد رابعک جلوسنی متعاقب ، ۱۰۵۸ سنهسی اواخرنده ، غلطه سرای ، ابراهیم پاشا ویکی سرای عجمی اوغلانلری عصیان ایتدیلر (۱) .

آغالر سلطنتی هنکامنده ، هرشیده اولدوغی کبی ، عجمی اوغلانلر تشکیلاتنده ده پک آشکارا انحطاط و تذبذب اثرلری کورولمه یه باشلادی . اوطه باشیلر اوزر غروشه مقابل بقالی وحمالی یکیچری یاپارلر ، عجمی اوغلانلری قاپییه چیقماقدن محروم ایدرلردی . نعیما دیورکه : « عجمی اوغلانلری عرضحال صونوب اوطه باشیلر اوزر غروشه بقال وحمالی یکیچری ایتدیلر بز بونجه زماندر خدمتده یوز یولمزجه بدرکاه اوله لم والا عجمی اوغلانلغنی دخی براغوب واروب حاملق ایلیوب اوزر غروش پیدا ایدوب اوطه باشیلره ویررزوقیویه چیقارز دیمه لریه بدرکاه فرمان اولنوب اغا استانبوله کچوب عجمی اوغلانلرندن بولنجه بر مقدار انلردن وغیریدن یازوب اسکداره کچریدیلر ، (۲) .

اساساً عصیان وسائر خصوصلرده عجمی اوغلانلرکده یکیچریلردن فرقلری یوقدی . عجمی اوغلان تشکیلاتنک بوزوقلغنی دها قانونی زماننده باشلامشدی . هجری اوزن ایکنجی عصر اواسطنه دوغرو ایسه ، دکل یالکیز دیوشیرمه اصولیه آلینان عجمی اوغلانلرک ، حتی ایچلرندن یتیشوب صدارت موقعنی احراز ایدنلرک بیله اهمیتلری قالمامشدی . بناء علیه اوتارینخن اعتباراً ، صدراعظمق موقعنی یالکیز اندروندن دکل ، حلواخانه دن وداها سائر سرای وظیفه لرنده یتیشن تورکلر اشغال ایتیه باشلادیلر .

احمد رفیق